

Október 12. napjára kitűzték az önkormányzati és nemzetiségi választásokat

Tisztelt Olvasó!

Október 12. napjára kitűzték az önkormányzati és nemzetiségi választásokat. A nemzetiségi választáson csak az választható, aki előzetesen – legkésőbb szeptember 26. napjáig – kérte felvételét a nemzetiségi névjegyzékbe és azt vissza is igazolták. A nemzetiségi névjegyzékbe vétel és szavazás nem akadályozza az önkormányzati választásra vonatkozó szavazati jogát!

Kérjük, hogy az örmény névjegyzékbe kérje sürgősen felvételét és október 12-én szavazzon az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület helyi örmény nemzetiségi jelöltjeire (ahol indítottunk) és egyúttal szavazzon a Fővárosi Örmény Önkormányzat egyesületi képviselő listájára, valamint az egyesület Országos Örmény Önkormányzat képviselőlistájára is. Így az ország bármely zugában – ahol nem indult örmény képviselőjelölt, ott is – leadhatja szavazatát a helyi választás bizottságnál, tehát egyetlen szavazat semvész kárba.

Amint 20 éve keresztül az erdélyi örmény kultúra – benne az ősi örmény kultúra – megismertetése céljából ingyenesen nyújtottunk (klub, füzetek, kiállítások, megemlékezések, kulturális hetek, könyvek kiadása, barangolások, örmény katolikus templomunk és múzeumunk, örmény katolikus hitéletünk fenntartása) a közösség fennmaradása és összefogása céljából, azt ugyancsak ingyenesen szeretnénk folytatni az Önök segítségével. Örülnénk, ha a választói névjegyzékben olvashatnánk valamennyiük nevét és folytatni tudnánk a magyarörmény kultúra megmaradását célzó tevékenységünket az Önök számára, a magyar kultúra gazdagítására.

dr. Issekutz Sarolta, elnök
Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület

*dr. Issekutz Sarolta, elnök
Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület*

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2014. évi örmény nemzetiségi önkormányzati választás képviselőjelölti listája – Budapesten

I.	ker.	Várady Mária, Sasvári-Merza Krisztina, Szücs Enikő
II.	ker.	dr. Issekutz Sarolta, Zakariás Antal Dirán, Bacsó Zoltán
VIII.	ker.	Zakariás Enikő, Botka Zoltánné, Esztergály Zsófia
IX.	ker.	Szenttamásy Katalin, Balogh Réka, Király György
XI.	ker.	Forgács Barnabás, Kátainé Szilvay Ingrid, Kirkósa Péter
XII.	ker.	Ispánkiné Somlyai Katalin, Hegedüs Annamária, Béres Attila
XIII.	ker.	Kabdebó János, Füleki Balázs, Dr. Kiss Margit
XIV.	ker.	Záruzné Tancsin Katalin, Szongoth Gábor, Heim Pál
XV.	ker.	Nuridsány Zoltánné, Lovas Katalin, Belényessy István
XVI.	ker.	Dr. Szuper Géza, Vikol Kálmán, Fornvald Annamária.

Dávid Csaba

Magyarörmény irodalom

„Egy, kinek megrázó, kinek csak kalandíró örmény legenda szerint egyszer, nehéz időkben, mikor másként nem lehetett – mint mentenivaló legfőbb kincsét egy közösségnek – a Szentírást lapjaira szedték szét és a szertefutók egyenként így menekítették magukkal; ki-ki egy elbírható hányadát-részét a nagyszerű teljességnek; elbujdostak vele havasok havába, mocsarak békanyála alá, az esendőség fekete árnyai közé menekülve. Aztán a veszély múltán, amikor végre összegyűlhetnek újra, összerakták diadalmasan, vagy csak kicsit még mindig remegve, dideregve, a könyvet.” (Lászlóffy Aladár – előadás a 2001. évi, IV. örménymagyar konferencián.)

A magyarországi örmények – pontosabban az örményből magyarrá lett örménymagyar rész, a nagyobbik rész – a 17. század végén, I. Apafi Mihály fejedelem intézkedései révén jelentek meg tömegesen Erdélyben. Letelepődtek s ki közülük iparoskodott, ki kereskedett. (Híres árucikkük volt például a különleges kikészítésű bőr, a „veres kordovány”). Később elterjedtek az egész, egykor magyar fennhatóságú erdélyi és délvidéki területeken, aztán főként az I. világháború után a mai Magyarországon is.

Már a 17. században írástudóként érkeztek. Ennek különleges bizonyítéka, hogy amint közösséget alapíthattak, elsősorban Ebesfalván – az Apafi-birtokon – azaz a mai Erzsébetvároson (Dumbraveni, Románia), Szamosújvárott (Gherla, Románia), illetve Gyergyószentmiklóson (Gheorgheni, Románia) – azonnal „írásba kezdtek”: anyakönyveztek és írásba foglalták a különféle szerződéseket, vagy közösségi életük szabályait.

A bevezetőül idézett legenda tehát legalább annyira szól az írás-olvasás műveléséről, mint amennyire a valláshoz való ragaszkodásról.

A vallás amúgy is külön érdekesség: az erdélyi (és a mai Magyarországon élő) örménymagyarok többségének vallása ugyanis „örmény szertartású római katolikus” egy szerződés következtében, amelyet első erdélyi püspökük, Oxendius Verzár (másként Verzerescul) kötött a Szentszékkal a 18-ik század elején. Lerövidítve: az örmény katolikuságnak semmi köze az örmény katolikushoz, mert az erdélyi (és magyarországi) örmény katolikusok a Római Katolikus Egyház úgynevezett részegyházát képezik.

Ez a szerződés is közrejátszott abban, hogy az örmények viszonylag hamar (alig néhány nemzedék alatt) beilleszkedtek a magyar környezetbe, sőt, anyanyelvben. Magyar területen, magyar közegben – a kezdeti viszályok és ellenségeskedés után – kezdték magukat jól, otthonosan érezni.

Az írás azonban többnyire csak „lejegyzést” jelentett: kereskedelmi szerződéseket, anyakönyveket, bizonyos értekezéseket – kezdetben örményül, a 19-ik század elejétől már magyarul. Túlságosan is élni akaró, iparos- és kereskedő néptöredék voltak ahhoz, hogy szépírásba fogjanak. Ám végül ez is eljött, miközben sokan magyarosították a nevüket s a nyelvük is magyarrá vált. (Háromszáz év alatt jórészt feledésbe merült az eredeti, örmény nyelv, az ashabar úgynevezett nyugati változata.)

Ugyanakkor lényeges, hogy az örmény-ség-tudat fennmaradt, máig él. Aki egy negyedében, egy nyolcadában örmény származású, az örmény nyelvét is beszéli.

mazású, többnyire az is őrzi ezt a hagyományt. (Amióta nyitott határaink vannak, azóta számos örménymagyar családi öszszjevetelt tartanak, amelyeken akár 100–150 fő is részt vesz, kik szegről-végről valamelyest mind rokonok.)

Korábban, a 18. század végén, majd a 19. század során Erdélyben, később Magyarországon lettek államhivatalnokok, városi bírók, elöljárók, jogászok, nagykereskedők, de mérnökök is. Feleségeik pedig jórészt szerény életű, odaadó anyák, háziasszonyok, hiszen általában több, néha 5-9 gyermekes családokról beszélhetünk.

Az, hogy írni-olvasni tudnak, a magyar-örményeknél az élet természetes velejárója volt. A kereskedés mellett igenis olvastak, szépirodalmat is. De a némileg feudális berendezkedésű, bár igencsak polgári életvitelű népességben az „irodalmi” munkásság kezdetben csupán némi amatőr versek öszszeeskabálására és események lejegyzésére szorítkozott. Az igazi irodalmi tevékenység magyarörmény körben a 19. század harmadik harmadában kezdődik, méghozzá nem mással, mint Csíky Gergellyel (1842–1891), a színpadjainkon ma is játszott, híres vígjátékíróval. Föltétlenül meg kell említeni Szongott Kristóf szamosújvári tanárt (1843–1907), aki 1887-től haláláig szerkesztette az „Arménia” című folyóiratot, és szép, változatos magyar nyelven megírta Szamosújvár történetét, lejegyzett számos erdélyi örmény mesét. Munkássága kultúrtörténetileg az egyik legfontosabb forrásanyagunk.

Kevéssel később jelent meg Petelei István (1852–1910), kultúrtörténeti munkáival és kiváló novelláival. Jött aztán az értelmiségi családból származó, szamosújvári árvaházban felnevelkedő Bányai Elemér (1875–1915), akit többnyire írói álnevén „Zuboly”-nak ismer a művelt magyar. Elsősorban az egykori Vasárnapi Újságban,

a Pesti Naplóban és a Magyar Nemzetben jelentek meg publicisztikái, írásai, kritikái. Haladó gondolkodás jellemezte, Ady Endre jó barátja volt. Az I. világháborúban a fronton halt meg.

Szongottot kivéve az irodalmi munkásságban a két utóbbi alkotó, Petelei és Bányai (s főként Bányai) igyekezett ápolni az örmény identitástudat kifejezését: hiszen örmény származású magyaroknak tartották magukat, örmény család tagjai vagy leszármazottai, s valamelyest még a régi anyanyelvben is tájékozódnak. Mindezt hangsúlyozni nem tartották szükségesnek, de alapvető lényegükhöz tartozott.

Kisebbs, meglehetősen jelentéktelen, amatőr írókat-költőket most elhagyva, az átmenetet a Dávid Antal Iván csíki, baróti felmenővel bíró örmény családból (1913–1988) érkező író munkássága jelentette. Az örménység kérdését ő csupán családi ügynek tartotta; kezdetben novellista, majd az 1960-as évektől számos, jóhírű, erdélyi témájú történelmi regény szerzője. Írásaiban gondosan alkalmazta a székely-magyar nyelvét.

A nevek között egyedüli Kossuth-díjasként szerepel Lászlóffy Aladár (1937–2009), óriási méretű életművével. Ő viszont – azontúl, hogy elsősorban ugyan költő, és versekkel örvendeztette meg olvasóit (köztük számos, gyermekeknek írt szépséggel), esszéket is írt, és prózákat is alkotott – s ezen belül örmény származásának, kötődésének kifejezetten hangot adott. Írásai különleges nyelvi, teremtő erejű szókapcsolatokat, kifejezéseket árasztanak. Jó ideig részt vett a kolozsvári Helikon c. irodalmi folyóirat szerkesztésében.

Dávid Csaba (1943-) örmény származását őrizve részben történelmi írásokkal vesz részt a magyarörménység legújabb keletű irodalmában. (Polisz, 2012. április)

Németh Ferenc

Magyar-örmények Bánát közéletében a 19. században

(4., befejező rész)

A torontáli magyar-örmény családok hozzájárulása a déli végek gazdasági és művelődési életének 19. századi felvirágzásához

Mint Tóth K. József írja, az örmények számára „a meggazdagodás legjobb útjának a marhakereskedelemben való bekapcsolódás bizonyult. A német nyelvterületen lévő piacokon keresett áru volt az óriás termetű és finom ízű magyar marha. A (18.) század második felében örmények pusztákat béreltek az Alföldön, majd az ott felhízalt marhát nyugatra hajtották és eladták. A leggazdagabb kereskedői családok megkapták, illetve vásárolhatták a nemességet, és így földet is szerezhettek, elsősorban a Dél-Alföldön, ahová egyre többen költöztek”. (Tóth, 2006)

Az újonnan vásárolt nagybirtokokon a 18. század végén, de főképpen a 19. században egy korszerű mezőgazdasági termelés indult el, s ezek a bánáti magyar-örmény uradalmak egyrészt mintagazdaságokká fejlődtek, másrészt fontos tényezői lettek Bánát mezőgazdasági termelésének.

Kiss Izsák 1785-ben elemérre 400 német württembergi családot telepített, s e betelepítéssel ott egyre több ágúvá vált a mezőgazdaság. (Pavlov, 2010:16–19) A földművelés és állattenyésztés mellett a 18. század végén a figyelmet a szőlőművelésre és selyemhernyó-tenyésztésre irányította. (Uo.) Később a komló-és máktermesztést is meghonosította. (Uo. 85.) 1789-ben lecsapoltatta az Elemér környéki mocsaras területeket, hogy egészségesebb feltételeket teremtsen a mezőgazdasági termeléshez. (Uo. 16–19) 1793 őszén a Kiss család tagjai a bánáti települések közötti utak rendezésével, forgalmá-

nak fejlesztésével foglalkoztak, hiszen biztosítani kellett a kereskedelmi utakat Temesvárig. (Uo. 26) 1794-ben holland szakemberek segítségével korszerű szélmalomokat építtettek. (Uo. 27) 1794 tavaszán az eleméri birtok vendége volt Albrecht Theuer, híres német mezőgazdász, az első mezőgazdasági intézet igazgatója. (Uo.) 1797–98-ban egy holland szakember vezetésével, termálvíz felhasználásával melegágyakat alakítottak ki, korai zöldségfélék termesztésére. (Uo. 34) A szarvasmarha-kivétel mellett a Kiss-féle uradalom gabona-és a mézkivittel is foglalkozott. (Uo.) Ugyanakkor felfejlesztette juhtenyésztést s a gyapjút Bécsben és Pesten értékesítette. (Uo. 90) A Kiss családnak dereglyékből, szállítóhajókból való sárga flottája volt a Tiszán, amelyen a gabonát szállították Európába. (Uo. 63) Hajóit többnyire Titelnél horgonyoztatta. (Uo. 85) A 19. század első felében a Kiss-féle uradalom a Délvidék legfejlettebb és leghaladóbb nemesi birtokai közé tartozott korának legkorszerűbb mezőgazdasági géppálmányával. (Uo. 67–91)

Hadd említsünk néhányat a legsikeresebb 19. századi bánáti örmény mintagazdaságok közül. Itt volt többek között gróf Karátsonyi Jenő 17.000 holdas hitbizományi bánlaki uradalmi modern mezőgazdasági gépparkkal (cukorrépa-búza-, kukorica-és rizstermesztés, hal-, szarvasmarha-, juh-, öszvér-és sertésenyésztés); az écskai Harnoncourt (korábban Lázár) uradalom, amelyen több mint 20.000 holdon folyt a munka (ló-, sertés-, juh-és haltenyésztés, búza-, árpa-, kukorica és zabtermesztés); Karátsonyi Andor mintegy 2.000 holdas beodrai birtokán (ló-,